

Národní
zemědělské
muzeum

TISKOVÁ ZPRÁVA

České Budějovice, 25. srpna 2017

Parní oračka Přemysl je jednou z největších atrakcí Země živitelky

Vzácná parní oračka Přemysl po patnácti letech opustila expozici Národního zemědělského muzea v Čáslavi.

Na výstavě Země živitelka můžete od 24. do 29. srpna zhlédnout parní stroj, jenž se až do sedmdesátých let minulého století využíval k orbě. Jeden z nejzajímavějších historických exponátů výstavy propůjčilo do Českých Budějovic Národní zemědělské muzeum.

Národní zemědělské muzeum na letošní Zemi živitelce představuje unikátní stroje soupravy parní orby. Jedna ze dvou oraček, které se nacházejí v jeho sbírkách, je společně s pluhem vystavena v centrálním pavilonu Z. „Letošním tématem výstavy je Cesta zemědělství, chtěli bychom proto návštěvníkům přiblížit, jakými cestami se ubíral vývoj zemědělské techniky. Parní orba byla nejen historickým milníkem, protože poprvé na poli nahradila tažnou zvířecí sílu mechanickou, ale představuje dnes již neexistující systém orby,“ říká ředitel čáslavské pobočky muzea Vladimír Michálek

Systém parní orby, někdy nazývané také lanová, využívá součinnosti dvou parních strojů popojíždějících souběžně na protilehlých stranách pole, které mezi sebou na laně přetahují pluh. V Evropě se tento postup využíval až do druhé světové války. Parní oračka Přemysl byla vyrobena v roce 1906 v anglické firmě Johna Fowlera v Leedsu a rok poté prodána do Čech, kde orala až do roku 1972. Následně ji společně s dalším strojem, nazvaným Libuše, zakoupilo Národní zemědělské muzeum a od roku 2002 jsou obě oračky vystaveny v expozici muzea zemědělské techniky v Čáslavi. Oračky Přemysl a Libuše jsou jedinou původní dochovanou soupravou z těch, které se používaly na našem území. V roce 1993 byly oba stroje zapsány na seznam movitých kulturních památek.

Transport Přemysla do Českých Budějovic je prvním jeho přesunem po patnácti letech. Návštěvníci výstavy tu navíc mají jednu z posledních možností vidět unikátní stroj „naživo“. Krátce po návratu z výstavy totiž muzeum převeze obě parní oračky, Přemysla a Libuši, do restaurátorských dílen. Na provozuschopné stroje se budou moci zájemci přijet podívat do muzea zemědělské techniky v Čáslavi. „Oračky Přemysl a Libuše patří k těm významným exponátům, které budeme díky podpoře našeho zřizovatele, ministerstva zemědělství, restaurovat v rámci jubilejních oslav, výročí 100 let od

založení Národního zemědělského muzea,“ říká generální ředitel muzea Milan Jan Půček. Dalšími podpořenými projekty je například restaurování vybraných obrazů Šrobárovy sbírky, Komenského úlu umístěného na zámku Kačina nebo instalace kopií pláten, která Johann George Hamilton původně maloval pro zámek Ohrada.

Vedle ukázky parní orby, kterou díky významné podpoře českobudějovického výstaviště mohou návštěvníci vidět v centrálním pavilonu Z, připravilo Národní zemědělské muzeum pro letošní Zemi živitelku ve spolupráci s Jihočeským zemědělským muzeem také ukázkou historické zemědělské techniky a prezentaci starých zemědělských řemesel. Vidět je můžete v pavilonu C1. Tato expozice zde zůstane i po ukončení výstavy.

Doplňující informace

Souprava parních oračků Přemysl a Libuše

Krátký film můžete vidět na facebookové stránce NZM: Traktory Čáslav

https://www.facebook.com/pg/traktorycaslav/videos/?ref=page_internal

Orbu za pomoci hnacího stroje předvedl Angličan John Fowler poprvé v padesátých letech devatenáctého století. Základem byly dva parní stroje postavené na protilehlých koncích pole. Oralo se pomocí na laně upevněného pluhu, obvykle oboustranného, aby jej nebylo nutné přetáčet. Značná síla strojů a konstrukce pluhu umožnily vyorat více brázd najednou bez rizika udusání zeminy. Parní orba se udržela až do druhé světové války. Nahrazena byla mobilnějšími a multifunkčními traktory.

Parní oračka Přemysl typu Z5 s továrním číslem 10675 byla ve výrobním závodě v Leedsu zkompletována a připravena k expedici 17. července 1906. V rozebraném stavu byl stroj poslán nejprve do centrály v Magdeburgu a odtud pak pokračoval do pražské filiálky. V Praze proběhla montáž a zkoušky, současně bylo provedeno úřední schválení kotle a jeho přihlášení do evidence státního dozorcího orgánu. Díky těmto úkonům se stroj později podařilo identifikovat.

Novou oračku zakoupily v roce 1907 cukrovary Močovice a Libice patřící Františku Wiesnerovi. Stroj zde byl v provozu až do poloviny 30. let, kdy vinou hospodářské krize cukrovary zkrachovaly. Celý pár strojů továrních čísel 10674 a 10675 zakoupil pravděpodobně v roce 1941 Jaroslav Kučera z Nepřevázky pro rodinný podnik, který založil jeho otec a v němž společně s bratrem Václavem prováděli smluvní orbu.

Je nepochybné, že Kučerovi provozovali nejméně tři garnitury parních pluhů, avšak při znárodnění v roce 1949 byly oficiálně konfiskovány jen dvě, mezi nimiž byly i stroje Přemysl a Libuše. Osud párové oračky 10674 ani její jméno nejsou jednoznačně prokázány.

Bratři Kučerové přešli do stavu zaměstnanců Státního statku Bezno (později Státní statek Mladá Boleslav), kde se nadále věnovali opravám strojů a parní orbě, a to až do roku 1972, kdy Jaroslav zemřel. S odchodem Jaroslava Kučery skončila práci nejen garnitura Přemysl a Libuše v Nepřevázce, ale definitivně i parní orba v Českých zemích.

Pokud se týká pojmenování oračků, je v této chvíli možné říci jen to, že Přemysl se před rokem 1970 jmenoval Dacan. Poměrně rozsáhlé rešerše v archivu státního kotlového dozoru, systematická badatelská pomoc z Velké Británie, informace pamětníků, historická fotodokumentace a detailní fyzický průzkum obou oračků zatím nepřinesly další jednoznačná zjištění. Identita je tak známá jen u Přemysla, na němž je zachován tovární štítek, výrobní data Libuše nejsou zcela potvrzena. S jistotou

Ize říci, že tyto dva stroje, Přemysl a Libuše, netvořily původní pár, protože jsou různých továrních typů.

S ohledem na její historickou hodnotu o ně projevilo zájem Národní zemědělské muzeum, a tak byly v roce 1972 odkoupeny od JZD Katusice a ještě v prosinci toho roku dojely oračky po vlastní ose spolu se dvěma pluhy do 60 km (!) vzdáleného areálu Národního zemědělského muzea v Kačíně. Přivezli je strojníci Václav Kučera, Alois Podzimek, Václav Gruntman a Václav Havelka. Cesta jim trvala dva dny. V zámeckém parku zde pod širým nebem strávily oračky dalších 17 let.

V následujících letech byly oračky ještě dvakrát probuzeny k životu. Na podzim 1979 se v sousední obci Svatý Mikuláš zúčastnily natáčení slovenského filmu *Chlapec z majera* a v říjnu 1987 vyjely na pole znovu, tentokrát do nedaleké Svaté Kateřiny kvůli natáčení dokumentárního filmu o lanové orbě, který vyrobilo studio Vysoké školy zemědělské pod názvem *Jeden den Přemysla a Libuše, aneb parní orba*. V roce 1991 byla garnitura přemístěna do provizorní expozice NZM ve Zdechovicích, kde se konečně dočkala přístřeší v plechové hale. Odtud se v roce 2002 stěhovala do nově zřízené pobočky muzea zemědělské techniky v Čáslavi, kde je k vidění dodnes.

Od května 1993 jsou obě oračky zapsány v seznamu movitých kulturních památek.

Technické parametry

Parní oračka Fowler - Přemysl

rok výroby 1906

Délka 7,5 m

Výška 4,3 m

Šířka 2,47 m

Předpokládaná hmotnost 25 tun

Balanční pluh

Délka 10,5 m

Výška 3 m

Šířka 2,7 m

Předpokládaná hmotnost 4 t

Muzeum zemědělské techniky v Čáslavi, pobočka Národního zemědělského muzea

Muzeum zemědělské techniky v Čáslavi se zaměřuje především na historii továrních řad traktorů, sklízecích mlátiček a oradel. Kolekce patří mezi nejvýznamnější a největší obdobné sbírky v Evropě. Stroje jsou umístěny v moderní expozici i v částečně zpřístupněných depozitářích. K vidění jsou tu například modely značek Zetor, Svoboda, Wichterle & Kovářik, John Deer i vzácné prototypy, k jejichž sériové výrobě nikdy nedošlo. Kontakt: Muzeum zemědělské techniky Čáslav, Jeníkovská 1762, 286 01 Čáslav, e-mail: nzm.caslav@nzm.cz, tel: 327 311 146, www.nzm.cz/caslav

Více informací o Národním zemědělském muzeu najdete na www.nzm.cz

Národní zemědělské muzeum je státní příspěvková organizace zřizovaná Ministerstvem zemědělství. Zabývá se zejména tematikou zemědělství, lesnictví, myslivosti, rybářství, zahradnictví, potravinářství, zpracování zemědělských produktů, vývoje venkova a kulturní krajiny. NZM má kromě budovy v Praze 7 na Letné také další čtyři pobočky (Čáslav, zámek Kačina, zámek Ohrada, Valtice). Jednotlivé pobočky Národního zemědělského muzea jsou zaměřeny tak, aby svou vědecko-výzkumnou, akviziční a prezentační činností komplexně pokrývaly zemědělství a jeho příslušné obory v celé šíři. Muzeum

nabízí řadu lektorských programů a každoročně pořádá několik desítek tematických akcí pro veřejnost. Kontakt: NZM, Kostelní 44, Praha 7, www.nzm.cz, Lenka Martinková, tel. 773 451 012, lenka.martinkova@nzm.cz